

O'QUVCHILARNING O'QUV BILISH FAOLIYATINI BAHOLASHDA PIRLS XALQARO BAHOLASH DASTURIDAN FOYDALANISH

Allaberganova Nodira Karimberganovna

Namangan viloyati Uchqo'rg'on tumani 27-maktabning boshlang'ich sinfo'qituvchisi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'quvchilarning o'quv bilish faoliyatini baholashda PIRLS baholash tizimidan foydalanish haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Xalqaro baholash, ta'lim, kuzatish, PIRLS, boshlang'ich ta'lim, natija.

Jahon hamjamiyatining jadal rivojlanishi barcha sohalarida innovatsion yondashuvni talab etadi. Rivojlangan mamlakatlarda "ta'lim" barqaror taraqqiyotni ta'minlaydigan asosiy omil sifatida e'tirof etilib, xalqaro tashkilotlar hamda dunyoning aksariyat mamlakatlari tomonidan 2030-yilgacha belgilangan yangi ta'lim konsepsiyasida "ta'lim oluvchilarni hayotga tayyorlash, ta'lim sifatini baholash jarayoni va vositalarini takomillashtirish, erishilgan natijalarni aniqlash imkonini beruvchi mexanizmlarni amaliyotga joriy qilish" dolzarb vazifa sifatida belgilandi. Ta'limning fundamental bo'g'ini, umumiy o'rta ta'lim sifatini baholashga qaratilgan xalqaro baholash tadqiqot dasturlari PIRLS, TIMSS, PISA, TALIS belgilangan davriylik asosida davlatlarning ta'limiy yutuqlari o'zgarish dinamikasini kuzatish, muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish konsepsiyalarni ishlab chiqish imkonini beradi.

Dunyoda mavhumlik, beqarorlik, iqtisodiy inqirozlar va o'zaro nizolar hukmronlik qilar ekan jamiyatda funksional savodxonlikni shakllantirish va rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bugungi kun maktab o'quvchilarining o'z bilimlarini kerakli vaziyatlarda tatbiq etish, fanlar chegarasidan chiqib fikrlash va notanish vaziyatlarda kreativ yondashgan holda muammolarning ilmiy-amaliy yechimlarini topishga o'rgatish, axborotlar oqimi bilan ishlash, tanqidiy fikrlash, doimiy ravishda o'rganish va rivojlanish, o'zining shaxsiy va jamiyat qadriyatlaridan kelib chiqib professional yo'lini va hayotiy ko'rsatmalarini tanlash imkoniyatiga ega bo'lishini ta'minlashi lozim.

Yuqoridagi talablarning ta'lim tizimi uchun juda muhim ekanligini, aksariyat xorijiy davlatlardagi kabi ta'lim va fan sohaları rivojlanishini baholash va monitoring qilish asosida ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan ilg'or tajribalarni sohaga jalb qilish kerakligini anglatadi.

"PIRLS tadqiqot dasturi boshlang'ich ta'lim bitiruvchilarining (4 sinf) kitobxonlik darajasini baholaydi. Ya'ni o'quvchining matnni tushunishi va o'qish sifatini tahlilidir". PIRLS tadqiqotida 50 dan ortiq davlatlar ishtrok etib kelmoqda. Mazkur xalqaro tadqiqotning maqsadi turli xil ta'lim tizimidan iborat bo'lgan davlatlardagi boshlang'ich maktab o'quvchilarining matnni o'qish va qabul qilish bo'yicha tayyorgarligi hamda o'quvchilarning har xil yutuqlarga erishishga sabab bo'luvchi ta'lim tizimidagi o'ziga xos xususiyatlarni aniqlash va baholashdan iborat.

O'quvchilarga aynan PIRLS sinovlariga va muayyan dasturda yaxshi natija ko'rsatishga emas, balki, ularni maktabdan keyingi hayotga 201 tayyorlanayotganini tushuntirishga e'tibor qaratish, o'qituvchilik faoliyatiga aniq mezonlar asosida tanlab olish,

xalqaro tadqiqotlarga tayyorgarlik jarayonida ta'lim tizimining kuchsiz tomonlariga e'tibor qaratib, kuchli tomonlarini ham e'tibordan chetda qoldirmaslik hamda uni qadrlashi lozimligi hamda boshqa fikrlar bildirilgan.

Ayni paytda butun dunyo hamjamiyati ta'lim sifati samaradorligini oshirish masalasiga e'tibor qaratgan bo'lib, bu o'rinda yetakchi g'arb davlatlari ta'lim tizimida muvaffaqiyatli natijalarni ko'rish mumkin. Ta'lim sifatining bosh ko'rsatkichi bilim oluvchining natijasidandir. Bilim bevosita o'qish ko'nikmalariga bog'liq bo'lib, ta'lim jarayonda kitob o'qish va uni tushunish ko'nikma va malakalarini shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, yangi asr ostonasida dunyo ta'limining asosiy bo'g'ini hisoblangan umumiyo'rta ta'limni rivojlantirish maqsadida o'quvchilarni savodxonligini baholash bo'yicha xalqaro dastur ishlab chiqildi. Bu baholash tizimi o'quvchilarning bilim olishlarini oshirishga katta yordam berdi.

Bulardan biri boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligida tushunib va eslab qolish darajasini baholash xalqaro dasturi PIRLS (Progress in International Reading and Literacy Study) fikrimizning yaqqol namunasi. Bu o'rinda rivojlangan davlatlarda bilim oluvchining, jumladan boshlang'ich sinflarda o'qish va o'qib tushunish malakalarini baholashning PIRLS (Progress in International Reading Literace Study) tizimi 2001 yildan beri qo'llanib kelinmoqda. PIRLS (Progress in International Reading and Literacy Study) – turli ta'lim tizimiga ega bo'lgan davlatlarda kitobxonlik sifati monitoringini tatqiq qilishdir. Turli davlatlardagi boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish sifati, matnni tushunish va eslab qolish darajasini, shuningdek har xil davlatlar ta'lim tizimidagi o'zgarishlarni taqqoslash va namoyon qilish imkonini beruvchi tatqiqod metodidir. Ayniqsa, yangi asr ostonasida dunyo ta'limining asosiy bo'g'ini hisoblangan umumiyo'rta ta'limni rivojlantirish maqsadida o'quvchilarni savodxonligini baholash bo'yicha xalqaro dastur ishlab chiqildi.

Bu baholash tizimi o'quvchilarning bilim olishlarini oshirishga katta yordam berdi. PIRLS – bu o'quv savodxonligini baholashning mustaqil tizimi bo'lib, u IEA xalqaro assotsiatsiyasi tomonidan har besh yilda amalga oshiriladi. Ushbu tashkilot ta'lim tizimida keng qamrovli tadqiqotlarni 1958 yildan beri amalga oshirib kelmoqda. PIRLS natijalari xalqaro ekspertlar tomonidan doimiy taxlil va muhokama qilib kelinadi. PIRLS ta'lim tizimining kuchli va kuchsiz tomonlarini aniqlashga yordam beradi.

PIRLS boshlang'ich sinf o'quvchilarining sinf va sinfdan tashqari o'qishini baholashda ikkita keng qamrovli maqsadga, ya'ni “badiiy tajriba orttirish”, “axborotni olish va undan foydalanish”ga qaratiladi. Badiiy kitoblarni o'qishda o'quvchilar voqealar, obrazlar, oqibatlar, personajlar, asar muhiti, hissiyotlar va g'oyalar bilan yo'g'rilgan matnlarni o'qib undan huzurlanadi. PIRLS xalqaro dasturi doirasida beriladigan badiiy adabiyot orqali o'quvchi hayoliy voqealarni real hayotda bo'lgani kabi tasavvur qiladi va o'zi boshidan kechirayotgandek his qilish imkonini beradi. Axborot beruvchi matnlar orqali esa o'quvchi tanqidiy yondoshgan holda ma'lumotlarni aniq va to'liqligini baholash, voqealarning sodir bo'lishi boshqasining oqibatini keltirib chiqarishi mumkinligi haqidagi xulosalar chiqarish kabi ko'nikmalarini rivojlantiradi. Tadqiqotlar ishtirok etish o'quvchilarda mustaqil fikrlash, o'zlashtirilgan ma'lumotlarni yangi vaziyatlarda qo'llay olish qobiliyatlarini namoyon qilishga imkon beradi. Xulosa qilib aytganda ushbu dasturlar O'zbekiston

Respublikasi milliy baholash tizimini takomillashtirish, kompetentsiyaviy baholash tizimini joriy qilish orqali ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Hozirgi vaqtda PIRLS tarifiga ko'ra, o'qish savodxonligi jamiyat tomonidan talab qilinadigan va inson tomonidan qadrlanadigan yozma til shakllarini tushunish va ulardan foydalanish, shuningdek, matnlardan turli shakllarda mano hosil qila olish qobiliyati hamdir.

PIRLS yosh o'quvchilarning sinfda va sinfdan tashqari o'qishining ikkita maqsadiga qaratilgan: Bular: badiiy tajriba orttirish hamda ma'lumot olish va ulardan foydalanish uchun o'qishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" PF-60-son Farmoni
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. 2019-yilning 29-aprel.
3. Hasanova Sabohat Komil qizi «O'qish savodxonligi darslarida pirls hikoyalarini qo'llash metodikasi» «integrational conference on interdiscinlinary science» 2024
4. Dilova N.G., Saidova M.J. (2020). Formative assessment of students' knowledge as an innovative approach to education. The American Journal of Social Science and Education Innovations. 2:12, P. 190196.
5. Ne'matova F. B. et al. Boshlang'ich sinflarda PIRLS xalqaro baholash dasturlaridan foydalanishning ahamiyati va zarurati //Science and Education. – 2022. – T. 3. – №. 2. – C. 576-581.